
Deze maand beginnen de festiviteiten rond het negentigjarig bestaan van de “Vereeniging tot behoud van Natuurmonumenten”. De aanleiding van de oprichting van de vereniging ligt in ons werkgebied: het Naardermeer. Oprichter Jac P. Thijsse, die precies vijftig jaar geleden overleed, schreef in het prachtige Verkade-album “Het Naardermeer” (1912) hoe het allemaal begon.

Jac. P. Thijsse

Natuurmonumenten begon te bloeien aan het Naardermeer

Ik weet niet hoe het met meisjes is, maar jongens in elk geval zijn grote liefhebbers van rondzwerfen, van 't doen van ontdekkingstochten, het aanleggen van verzamelingen of dagboeken, het maken en bestuderen van landkaarten en meer dergelijk gedoe. In je heel prille jeugd heb je wel een grote voorliefde voor het vreedzaam bedrijf van orgelman of de regelmatige bezigheid van een tramconducteur, maar later word je jager, rover of ontdekker.

Wat mij betreft, ik ben begonnen te zwerven zo gauw ik lopen kon, want we woonden vlak bij de Brabantse hei en bij de Maas, die altijd stroomde. Maar 't was

pas in Amsterdam dat mijn zwerflust zich het meest ontwikkelde, want ik had toen al wat meer geleerd, ook boeken gelezen van Aimard, Cooper, Mayne Reid en Jules Verne, en toen was er natuurlijk geen houden meer aan.

Al heel gauw had ik in de gaten dat de sloten, moerassen, weiden en dijken in de omgeving van de hoofdstad onuitputtelijke rijkdommen bevatten voor een jongen die wat wou zien en vinden. Hier sloeg ik ook aan 't landkaarten maken. We werkten met z'n tweeën en hadden het plan opgevat om eventjes een kaart te tekenen van Amsterdam en omgeving, zo ver als je in één

dag flink stappend heen en weer kunt komen. Geen dijkje of voetpad tussen Aalsmeer, Bussum en Monnikendam bleef onbetreden, we kregen buurtjes en landschappen te zien, waarvan we het bestaan nimmer hadden vermoed.

Wonderland

Nu lag in ons gebied ook het Naardermeer. Vanuit Muiderberg en Ankeveen hadden we al enkele malen de ringdijk ervan bereikt, maar we wilden graag een duidelijk beeld hebben van de plassen en de moerassen zelf, waartoe de toegang overal streng verboden bleek te zijn. Toen namen we een kloek be-

sluit en richtten tot de toenmalige eigenaar, een heel beroemd tweede kamerlid, het verzoek of we enige malen het meer mochten rondvaren. Op zeer gulle wijze werd ons dat toegestaan. En zo begonnen mijn talrijke omzwervingen door dit wonderland. Het Naardermeer is hoogstwaarschijnlijk evenals de Ankeveense-, Kortenhoefse-, Loosdrechtse- en Tienhovense plassen ontstaan, doordat men daar het laagveen heeft weggebaggerd om er turf van te maken. Dat is al begonnen in de middeleeuwen en duurde hier en daar nog voort tot in de zeventiende eeuw. Toen Pieter Corneliszoon Hooft Drost van Muiden en Baljuw van Gooiland was, had hij telkens kwesties te beslechten met lieden, die aan de Gooise kant zonder permissie turf gingen baggeren. In diezelfde tijd valt ook de eerste poging tot droogmaking van het Meer. Men had toen zulke grote winsten behaald met het droogleggen van Beemster, Schermer, Wormer, Heerhugowaard en nog veel andere, kleinere meertjes, dat men het nu overal wel wilde proberen. Adriaan Leeghwater liep rond met plannen om zelfs het grote Haarlemmermeer droog te malen en rondom het Naardermeer, dat vijftwintigmaal zo klein was, verzezen windmolens, die het in betrekkelijk korte tijd leegmaalden. De ondernemers hadden er niet lang plezier van. Tijdens het beleg van 's Hertogenbosch in 1629 deden de Spanjaarden hun inval over de Veluwe en toen werd gelast het Meer weer vol te laten lopen in verband met de veiligheid van Muiden, Weesp en Amsterdam. Toen het gevaar geweken was, vroegen de eigenaars een schadeloosstelling, maar aan een nieuwe poging tot

Jac.P. Thijsse in 1935 (Foto Natuurmonumenten)

droogmaking hebben zij zich niet meer gewaagd.

Lepelaars

Op het eind van de vorige eeuw, in 1880, probeerde men het nog eens, ditmaal met stoom. Aan de noordzijde van het Meer werd een krachtige machine geplaatst, die pompte dag en nacht en binnen korte tijd kwam de bodem weer te voorschijn. Alleen het zuidoostelijke gedeelte, door een kade van de rest van 't

Meer gescheiden, bleef in onveranderde toestand.

Dat was maar goed ook, want in de rietbossen van dat gedeelte hadden zich juist de Lepelaars gevestigd, die vroeger in vele delen van Holland veilige broedplaatsen hadden gevonden, maar telkens door bedijkingswerk verdreven waren. Ze zochten hun toevlucht in het Horstermeer, maar in 1880 werd ook het Horstermeer drooggelegd. De Horstermeerse Lepelaars, tweehonderd in getal,

vestigden zich toen in het Naardermeer. Maar het duurde niet lang of polderjongens stapten op hun lange waterlaarzen naar de nesten en roofden zowat alle eieren en jongen. Dat kon natuurlijk zo niet stand houden en 't was te verwachten dat in 't volgend jaar, als het drooggelegde Meer veranderd zou zijn in boerderijen, de gelegenheid tot nestelen volmaakt onveilig zou zijn. Toen in 't volgend jaar de Lepelaars uit hun winterverblijf, de Nijldelta, weergekeerd waren naar hun bedreigde broedplaatsen, vonden ze tot hun grote blijdschap en verbazing het Meer weer in 'z'n oude toestand, overal weer mooi blinkend water. Wat was er gebeurd? De grootste vijand van elke droogmakerij is het water dat uit de grond opwelt. De welken in het Naardermeer bleken zo talrijk en zo krachtig, dat het stoomgemaal voortdurend moest pompen om de polder droog te houden en dat kostte schatten geld, zoveel zelfs, dat de opbrengsten van het Meer die onkosten niet konden vergoeden. Toen dit eenmaal goed en wel duidelijk was gebleken, besloten de eigenaars van de gehele onderneming af te zien. Het stoomgemaal werd stopgezet en in een week tijd was het gehele Meer weer blank water. Eerst was alles nu een kale watervlakte. Maar zeer spoedig kwamen de water- en moerasplanten bezit nemen van het gebied. Op de ondiepe gedeelten schoot het riet op, dichter en krachtiger dan het ooit had bestaan, en weldra vertoonden zich ook overal rietgrassen en biezen en de hele bloemenwereld van het moeras.

Rode Reigers

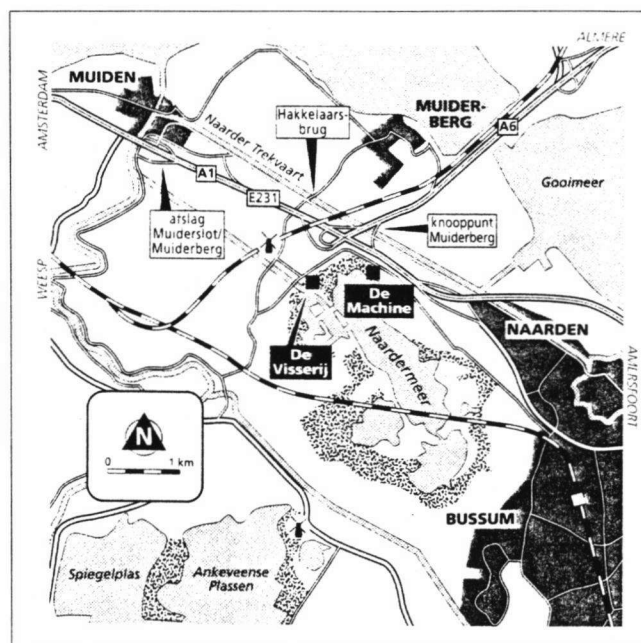
Maar het meest in hun schik waren natuurlijk de vogels. De

Lepelaars zagen weer water naar alle kanten en mochten nu hopen verschoond te blijven van verdere polderjongens-aanvalen. Rode reigers (Purperreigers - red.) kwamen bouwen in het riet, meeuwen en sterntjes langs de sloten en vaarten. Overal bouwden koeten hun nest-eilanden en kleine vogeltjes van allerlei soort gingen huizen in de hoge kruiden van het moeras. Tien jaar na de mislukte droogmaking was het Naardermeer alweer een rijke wildernis en u kunt begrijpen dat ik er mijn hart ophaalde. Vooral de Lepelaars en de Rode reigers zijn er belangrijk, want die komen bijna nergens anders in heel West-Europa voor. Alle Nederlandse vogelkundigen en veel buitenlanders kwamen dan ook van tijd tot tijd daar een kijkje nemen, want de gelegenheid tot studie is daar uniek.

Nu kunt u begrijpen hoe ontsteld wij waren, toen op een mooie dag de kranten het bericht brachten, dat de gemeente Amsterdam van plan was het Naardermeer aan te kopen om er een bergplaats voor vuilnis van te maken. Het zou dan eenvoudig met huisvuil worden dichtgeplempt. Op zichzelf was dat plan nog zo kwaad niet, maar waarom moesten ze daarvoor nu juist een meer nemen, dat voor de natuurkenners om zo te zeg-

gen het belangrijkste van de wereld was? Het was een heel mooie gelegenheid, heel gemakkelijk en voordelig. En als het om voordeel te doen is, dan wordt in vele gevallen de mooie natuur heel blijmoedig opgeofferd.

Gelukkig heeft het zover niet hoeven komen. Het plan werd in de Amsterdamse raad afgestemd en juist tezelfder tijd was er een vereniging opgericht, die zich ten doel stelt, om overal in het land de plekjes, die om hun natuurschoon, om hun planten en dieren buitengewoon belangrijk zijn, te behouden. Die vereniging heet Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten. Eerst vonden de mensen dat een hele malle naam en ik zal ook niet zeggen, dat iemand, die nooit van die dingen gehoord heeft, uit die naam dadelijk zal opmaken, met wat voor schone zaak hij te doen heeft. Maar als je eenmaal weet, dat die vereniging in de korte tijd van haar bestaan nu al het Naardermeer, de grote bossen van Leuvenum op de Veluwe, de wouden van Hagenau bij Dieren en een paar

grote stukken op Texel heeft verworven, dan begint die naam betekenis te krijgen. De vereniging ging met de eigenaren van het Meer overleggen en 't eind van 't liedje was, dat zij het kocht voor honderdvijftigduizend gulden. Dat was een hele durf, want op 't ogenblik dat de onderhandelingen begonnen, waren er maar tachtig leden, die met elkaar nog geen tweehonderd gulden in 't jaar aan contributie bij elkaar brachten. Toen evenwel onze plannen bekend werden, kwamen er spoedig meer leden en wij slaagden er in het nodige kapitaal te lenen tegen de matige rente van drie procent.

Toch zou het onzinnig zijn, wanneer daar al die mooie planten en vogels tierden en geen mens kon ervan genieten. Dat is ook niet de bedoeling. Ieder lid van de Vereeniging kan bij de voorzitter vergunning aanvragen om het Meer te bezoeken. Men kan zich dan door de visser, die tevens opzichter is, laten rondroeien. Die brengt je bij al de

De molen bij het Naardermeer (Foto: Pieter Schut)

mooie nestplaatsen en dan zijn we er meteen zeker van, dat de bezoekers geen schade aanrichten.

Reeds hebben meer dan duizend mensen op deze manier prachtige dingen gezien, waar ze nooit van gedroomd zouden hebben, als ze geen lid waren geworden van deze Vereeniging.

Dit stuk van Jac. P. Thijsse is het eerste hoofdstuk uit zijn boek "Het Naardermeer". Het is door de redactie van De Korhaan voor deze gelegenheid bewerkt en bekort.

Literatuur

Thijsse, Jac. P. 1912. Het Naardermeer. Bakkerij De Ruijter der firma Verkade en Comp. Zaandam.